

میزان الاعمال

شرح حکمت‌های نهج البلاغه: جلد ۱

حکمت اول:

فتنه شناسی

۲۲۸۱۱۱

عباس بحیرایی

انتشارات مزو

MAHABADI BOOK PUBLISHERS

سرشناسه: بحیرایی، عباس، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور: میزان الاعمال : شرح حکمت‌های نهج البلاغه /
عباس بحیرایی.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات مناره، ۱۴۰۱ -
شابک دور: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۰-۹۳-۹
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۰-۹۴-۶ (ج ۱)
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱۵
رده بندی کنگره: BP ۳۸ / ۰۴۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۸۱۰۹۵۳

میزان الاعمال
شرح حکمت اول: فتنه شناسی

مؤلف: عباس بحیرایی
ناشر: انتشارات مناره

تاریخ نشر: ۱۴۰۱

نوبت چاپ: اول

شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۰-۹۳-۹

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۰-۹۴-۶ (ج ۱)

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰۰ ریال

فروشگاه اینترنتی: www.menarehpub.ir

تلفن مرکز بخش: ۰۲۱-۵۵۶۵۱۶۵۳/۰۹۱۲۵۲۴۲۲۷۴

فهرست

مقدمه.....	۱۳
حکمت ۱: فتنه شناسی.....	۲۳
ابن اللبون.....	۲۵
فتنه در لغت.....	۲۵
معانی فتنه در قرآن.....	۲۶
پاسخ حضرت رسول اکرم صلی الله علیه به معنای فتنه.....	۲۹
پاسخ حضرت امیرالمومنین صلوات الله علیه به معنای فتنه.....	۳۰
کلام امام رضا صلوات الله علیه به معنای فتنه.....	۳۲
اصطلاح فتنه.....	۳۲
جمع بندی در بیان مفهوم فتنه.....	۳۳
اقسام فتنه کنندگان.....	۳۶
اول: خداوند.....	۳۶
الف) امور تکوینی.....	۳۶
بیان کلی فتنه.....	۳۶
بیان برخی از مصادیق فتنه های تکوینی.....	۳۷
۱. داراییها و فرزندان.....	۳۷
۲. ترس، گرسنگی و.....	۳۹
۳. خوبی ها و بدی ها.....	۳۹
۴. نعمت ها و بلاها.....	۴۰
۵. فقر و ثروت.....	۴۵

۴۸.....	۶. علم و دانش.....
۵۰.....	۷. یأس و ناامیدی از رحمت الهی.....
۵۰.....	ب) امور تشریعی.....
۵۱.....	نمونه کیفیت امتحان در برخی امور تشریعی.....
۵۱.....	۱. امتحان ابلیس.....
۵۳.....	۲. حضرت آدم علیه السلام.....
۵۳.....	۳. حضرت عیسی علیه السلام.....
۵۴.....	۴. اصحاب سبت.....
۵۵.....	۵. انبیاء وسیله امتحان مردم.....
۵۸.....	دوم: خود شخص.....
۶۰.....	سوم: فتنه گری شیطان.....
۶۲.....	چهارم: فتنه های بشری.....
۶۳.....	حکمت تذکر الهی به فتنه ها و امتحانات.....
۶۵.....	معنای ویژه فتنه در نهج البلاغه.....
۶۶.....	انواع فتنه های بشری و شیاطین.....
۶۶.....	۱. فتنه در جهات اموردنیوی.....
۶۷.....	۲. فتنه در جهات فکری و عقیدتی.....
۶۸.....	علائم و زمینه های فتنه بشری و شیاطین.....
۶۸.....	۱. بازگشت به ارزشهای جاهلی.....
۷۱.....	۲. تخریب و انحراف در پایه های دین.....
۷۲.....	الف) حذف ولی امر امام معصوم صلوات الله علیهم.....
۷۴.....	ب) دوستی با دشمنان اهل بیت و دشمنی با دوستان اهل بیت علیهم السلام.....
۷۵.....	پ) تحریف حقایق.....
۸۰.....	ت) قیاس در احکام دین.....
۸۰.....	ث) تبعیض و انحراف در بیان معارف دینی.....
۸۱.....	ج) بهره گیری از مذهب علیه مذهب و ایجاد تفرقه.....

۸۵	ج) ایمان‌های موقت و هدف دار
۸۵	۳. شبهه
۸۸	الف) فتنه از طریق شبهه‌های فکری و اعتقادی
۹۲	ب) مشبه نمودن حق و باطل
۹۵	پ) ایجاد شبهه با کتمان حقایق
۱۰۱	۴. فریب و نیرنگ
۱۰۳	الف) فتنه گوساله سامری
۱۰۵	ب) مکر و حيله زنان
۱۰۶	پ) مکر و نقشه قوم صالح علیه السلام
۱۰۷	ت) مکر و نیرنگ شبانه روزی مستکبران
۱۰۸	۵. دنیا طلبی
۱۱۱	۶. آشوب و هرج و مرج
۱۱۲	۷. شک و جهالت
۱۱۳	۸. ستمگری و اخلاق فاسد
۱۱۴	۹. بهانه تراشی و پیروی از شیطان
۱۱۶	۱۰. ثروت
۱۱۷	۱۱. تهدید و ارباب
۱۱۸	۱۲. گسترش شایعات
۱۱۹	۱۳. گناه
۱۲۰	۱۵. عالم بی تقوا، و عبادت کننده احمق
۱۲۰	۱۶. تاخیر در ازدواج
۱۲۱	۱۷. سر و کار داشتن با بچه‌های خوش صورت
۱۲۱	۱۸. هم چشمی
۱۲۱	۱۹. تندرستی و بیکاری
۱۲۱	۲۰. کینه
۱۲۳	۲۱. زبان

۱۲۳	۲۲. فتنه رفیق و هم نشین گنهکار
۱۲۳	۲۳. موارد دیگر
۱۲۵	اختلاف در اهداف فتنه کنندگان
۱۲۵	هدف فتنه‌های الهی
۱۲۶	هدف فتنه‌های شیطان
۱۲۷	هدف انسان‌های فتنه‌گر
۱۲۷	گروه اول
۱۲۹	گروه دوم
۱۳۴	ایجاد کننده زمینه‌های فتنه و ابتلاء
۱۳۶	اول: خداوند خود ایجاد کننده زمینه آزمایش
۱۳۶	۱. ناقه صالح علیه السلام
۱۳۸	۲. شاید یکی از کوچکترین امور
۱۳۹	۳. امتحان پیامبران علیهم السلام
۱۳۹	دوم: شیطان و انسانها واسطه امتحان الهی هستند
۱۴۲	بررسی چند سوال
۱۴۲	سوال اول
۱۴۷	سوال دوم
۱۵۰	سوال سوم تا پنجم
۱۵۳	سوال ششم
۱۵۸	عوامل موفقیت بر فتنه‌ها
۱۵۸	۱. درخواست کمک از خداوند
۱۶۲	۲. تقویت اعتقادات
۱۶۵	۳. التزام حقیقی بر دین و ثابت قدم بودن بر آن
۱۶۸	۴. تمسک به قرآن
۱۷۲	۵. تکیه بر خط رسالت و امامت
۱۸۲	۶. تقوای الهی

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ سَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى﴾

کتاب شریف و ارزشمند نهج البلاغه برگزیده‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار حضرت امیرالمومنین سلام الله علیه است که سید رضی در اواخر قرن چهارم هجری قمری آنها را جمع آوری کرد. این کتاب به دلیل محتوا و بلاغت، به «اخ القرآن» نام گذاری شده است. امام در بسیاری از خطبه‌ها، مردم را به انجام دستورات الهی و ترک محرمات دعوت کرده است و در بخش نامه‌ها فرمانداران را مورد خطاب و نصیحت قرار داده است و آنها را به رعایت حق مردم سفارش کرده است. در بخش سوم گزیده‌ای از سخنان حکمت آمیز و کلمات قصار حضرت امیرالمومنین سلام الله علیه آمده است. کلمات قصار یا قصار الحکم از حیث موضوعات بسیار متنوع است. شناخت این مفاهیم و موضوعاتی همچون؛ موضوعات اخلاقی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... نیاز آدمی در طول همه زمان هاست. از این رو تلاش شده است تا این مفاهیم که در بخش آخر نهج البلاغه آمده است، در ابتدای نگارش میزان الاعمال، به کمک آیات نورانی قرآن کریم و روایات چهارده معصوم صلوات الله علیهم تبیین، شرح و توضیح داده شود. تا بدین وسیله انشا الله پرده های غفلت کنار رفته و اطاعت از خداوند متعال و آراسته شدن به اخلاق حسنه نصیب ما گردد.

اول: اعتراف به عجز و ناتوانی

عجز و ناتوانی خود را پیرامون شخصیت والای حضرت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه اعلام می‌دارم و کلام ایشان نیز، خاصه کتاب شریف و ارزشمند نهج البلاغه به قدری عظیم است که جز معصومین علیهم السلام کسی راه به عمق فرمایشات ایشان نداشته و نخواهد

داشت. اما طبق مضمون آیه کریمه ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ بر اساس الزاماتی، خود را مکلف و موظف به انجام این مهم دانستم که در این راستا از خداوند متعال، و توسل به چهارده بنده پاک و مخصوص خود علیهم السلام، خاصه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و امام زادگان واجب التعظیم طلب یاری کرده و عجز و ناتوانی خود را همواره اعلام داشته‌ام تا رزق ما را چه رقم زنند که حقیر آنچه که توان نوشتار بود، ثبت نمودم. باشد که ان شاء الله مورد رضایت حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها واقع شود.

دوم: شخصیت جامع تدوین کننده نهج البلاغه

ابوالحسن محمد بن الحسین الموسوی، معروف به سید رضی و شریف رضی، چنان زندگی کوتاه و پرکاری داشته است که بررسی پهنای گسترده زندگیش بیشتر یا همه کتاب‌های تاریخ و زندگینامه‌ها و تاریخ‌های ادبیات و تذکره‌ها را از سده پنجم تا کنون به خود مشغول داشته است. سید رضی در نیمه دوم سده چهارم هجری به دنیا آمد و تا سال ۴۰۶ زندگی کرد.

سید رضی از خاندانی بزرگ و از سادات ماضی و آل ابی طالب است، از این روی به وی شریف می‌گویند. پدرش با پنج واسطه به امام موسی بن جعفر علیهما السلام می‌رسد، و مادر نیز از نوادگان امام زین العابدین علیه السلام است.

آنچه مشهور است خواب شیخ مفید است، که در خواب می‌بیند که گویی فاطمه زهرا سلام الله علیها بر او که در مسجد خود در کرخ نشسته بود، وارد شد، و دو فرزندش حسن و حسین علیهما السلام در سن کودکی به همراه اویند. به وی سلام کرد و فرمود: به این دو فقه بیاموز. با شگفتی از خواب بیدار شد. بامداد همان روز، همچنان که در محل درس خود نشسته بود دید که فاطمه دختر ناصر وارد مسجد شد، کنیز کانش پیرامون او، و دو پسرش محمد رضی و علی مرتضی هم که کودک بودند پیشاپیش او. شیخ جلوی او برخاست و سلام کرد. فاطمه گفت: شیخ، این دو، فرزندانم هستند، آنان را به حضورت آورده‌ام تا بدانان فقه بیاموزی. ابو عبد الله گریست و داستان خواب خود را برایش بازگو کرد، و تعلیم فقه بر

آن دو را بر عهده گرفت، خدا نیز نعمت خود را بهره آنان گردانید، و درهای علوم و فضایل را تا آنجا بر رویشان گشود که در سراسر جهان مشهور شدند.

سید رضی، از موهبتی الهی و نبوغی پیش‌رس بهره‌مند بود. افزون بر این، خانواده‌ای فرهیخته و محیطی از نظر فرهنگی بسیار پیشرفته، و آزادی علمی و رواج انواع دانش در بغداد قرنهای چهارم و پنجم، فرمانروایی خاندان بویه در آن روزگار بر بغداد که از میراث فرهنگ انسانی ریشه‌دار تشیع ایرانی تغذیه کرده بودند و عوامل متعدد دیگر، دست به دست هم داده شرایط فرهنگی بسیار مناسبی برای آموزش همگان و بخصوص برای تحصیل سید رضی فراهم ساختند.

شاید بتوان گفت هیچ دانشی در آن روزگار در بغداد رواج نداشته است که سید رضی از آن نیاموخته باشد، و با توجه به استعداد درخشانی که پروردگار به وی ارزانی داشته بود، همه آن دانش‌ها را در مدتی کم آموخته و در برخی از آنها بر استاد پیشی جسته است. به نیکی آشکار است که دو عامل در گردآوری سخنان پراکنده حضرت امیرالمومنین سلام الله علیه در کتابی و نامیدن آن به نام بسیار مناسب و با مسمای نهج البلاغه، مؤثر بوده است:

الف) شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، علمی، ادبی و حتی اقتصادی که از نیمه نخست سده چهارم بر بغداد فرمانروا گردید، و تا نیمه سده پنجم ادامه داشت.

ب) شخصیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، علمی، ادبی و فرهیخته سید رضی. بر همین اساس گرد آورنده «نهج البلاغه» بی‌نیاز از معرفی است که حقیر برحسب وظیفه به همین مقدار بسنده می‌کنم.

سوم: اسناد و مدارک نهج البلاغه

«نهج البلاغه» بی‌نیاز از معرفی است، و آنانکه با کتاب و مطالعه مأنوس‌اند با «نهج البلاغه» آشنا و بر قیل و قالهایی که در اطراف آن برخاسته است مطلع‌اند. که دراین مختصر به چند نکته اشاره می‌شود:

الف: شریف رضی تدوین کننده نهج البلاغه است

استاد محترم آقای محمد تقی دانش پژوه در بحث ممتعی که از جنبه کتابشناسی «نهج البلاغه» کرده است چنین گفته است: «از مجموع تمام نکته‌های بررسی شده و از آنچه در فهرستها و کتابهای دیگر نوشته‌اند بر می‌آید که به شش دلیل می‌توانیم «نهج البلاغه» را گرد آورده شریف رضی بدانیم و بگوییم که او هیچ یک از این سخنان را، خود نساخته است بلکه آنچه در کتابها یافته و درست می‌پنداشت در آن آورده است:

۱. گواهی خود او در کتاب‌های دیگر که «نهج البلاغه» از تألیف و گردآوریهای اوست و یاد کردن او در همین «نهج البلاغه» از کتابهای دیگر او.

۲. گواهی خود «نهج البلاغه» از این که از سخنان امیرالمومنین سلام الله علیه و روی دیگر گونگی سبک نمی‌تواند ساخته رضی یا هر کس دیگر باشد.

۳. گواهی نسخه‌ها که در کتابها و فهرست‌ها از نسخه‌های تاریخ چهارصد تا امروز یاد می‌شود.

۴. گواهی شارحان و مفسران دانشمند که رضی در این کتاب سخنانی از امیرالمومنین سلام الله علیه را گرد آورده است. این دانشمندان از روزگار شریف رضی تا به امروز به شرح آن پرداخته‌اند.

۵. گواهی روایتها و اجازه‌های دانشمندان به یکدیگر که در آنها از «نهج البلاغه» رضی یاد نموده‌اند و با اسناد آن را روایت کرده‌اند.

۶. از طریق سنجشی می‌توان با مقایسه خطبه‌ها و نامه‌هایی که دیگران از امام روایت کرده‌اند با نهج البلاغه رضی تطبیق نمود و این نامه‌ها که در کتابهایی جداگانه پیش از سید رضی تألیف شده است در دست می‌باشد^۱